

istam sententiam non omni plane argumento biblico destitui, quod nobis suppetit ex Apostolo Ephes. V. Etsi enim demus, apodicticum illud testimonium non esse, haud ita tamen infirmum est, ut seponi possit; et sane conc. Tridentinum satis aperte illi innititur testimonio, ut adstruat gratiam a Christo Domino adiectam fuisse coniugio naturali inter protoparentes primum inito, quodque magnum est sacramentum in Christo et in Ecclesia.

Ad Patres vero quod attinet, vidimus eos unanimes esse cum Ecclesia catholica, in admittendis uti validis, etsi illicitis, connubiis clanculum celebratis, et in agnoscendis secundo, tertio ulteriusve repetitis nuptiis, quamvis sine benedictione sacerdotali inirentur. Non potuerunt proinde eiusmodi connubia uti sacramenta admittere, quin tamquam ministros matrimonii agnoscerent ipsos contrahentes. Fassi propterea sunt facto ipso benedictionem caeterosque ritus haud spectare ad sacramenti essentiam, idque confirmante Ecclesia ipsa semper et ubique praxi sua.

Nec minus solidum est argumentum, quod suppeditant euhologia et rituales libri utriusque ecclesiae, in quibus pariter vidimus haud reperiri verba illa, quae contrariae sententiae theologi vellent constituere ut formam, quam sacerdos minister pronunciat: *Ego vos coniungo*; sed neque aequivalentia habentur ullo modo. Fieri proinde nequit, ut in his, aut similibus verbis formam agnoscamus.

Idem dicas de argumento, quod praebent oecumenica consilia Lateranense III, Florentinum ac Tridentinum, quae omnia non aliud requirunt elementum praeter mutuum contrahentium consensum ad sacramentum matrimonii constituendum. Imo cum Tridentinum sub anathematis interminatione statuerit coniugia clandestina, quamdiu non fuerint ad Ecclesia irrita facta, *vera ac rata* esse matrimonia, hoc ipso declaravit, ea esse vere sacramenta, prout ecclesiastica loquendi ratio exigit, et conceptis verbis S. Thomas expressit cum reliquis scholasticis omnibus.

Sic etiam ineluctabile est argumentum, quod ex Ecclesiae ac

Sedis apostolicae agendi ratione desumitur. Nam ab Ecclesia et ab apostolica Sede tamquam vera coniugia, adeoque tanquam vera sacramenta spectata sunt, quae sine sacerdotis praesentia per renovationem consensus, dum prius fuissent invalida, legitima sunt effecta; nec non illa, quae in exteris regionibus sacerdotum defectu a solis inter se fidelibus coram delectis testibus fuerunt celebrata ac celebrantur; illa insuper quae renuente parrocho atque invito per mutuam consensum coram duobus testibus effecta sunt; quae coram parrocho diacono ineuntur, aliaque eiusmodi.

Item argumentum ineluctabile est, quod ex declaratione et doctrina Rom. pontificum suppetit, praesertim Benedicti XIV, ac Pii IX, qui expresse sacramentum coniugii in mutuo partium consensu constituerunt, uti ex allatis documentis constat.

Nemo igitur, quin sibi repugnare velit, ibit inficias sententiam, quae tenet contrahentes solos esse sacramenti matrimonii ministros, esse unice veram, imo et Ecclesiae catholicae doctrinam. Et haec hactenus.

CAPUT VI.

De inseparabilitate contractus et sacramenti in matrimonio christiano.

ARTICULUS I. — In coniugiis christianorum inseparabilis est ratio contractus et sacramenti, atque ubi non habetur sacramentum, neque habetur contractus.

Quaestioni de ministro altera haec quaestio succedit, quae magis etiam proxime connexa est cum quaestione de matrimonio civili.

Cum autem de inseparabili contractus et sacramenti ratione in christianorum coniugiis disserimus, haud intendimus loqui de alterutrius conceptu, seu ratione in abstracto, quatenus nempe per mentis abstractionem apprehendi separatim possunt. Etenim ultro fatemur sub hoc respectu alterum ab altero distingui posse ac dispesci. De hoc nulla quaestio est: at disceptatio nos-

tra tota in concreto versatur. Hoc sensu contendimus, utramque rationem esse prorsus inseparabilem in coniugiis fidelium, ita ut altera ab altera tamquam *res a re* nequeat seiungi.

Adstruimus porro hanc doctrinam sive adversus veteres, sive adversus recentiores scriptores, qui sanam de matrimonio christiano ideam iniquo et irrito ausu labefactare ac pessumdare aggressi sunt.

Ex vetustioribus praeter haereticos sec. XVI, de quibus ex professo in altero libro disseremus, recenseri hic primum debet Marcus-Antonius De Dominis, episcopus Spalatensis, postea haereticus apostata, qui in opere *De republica ecclesiastica*, ut sibi viam sterneret ad asserendam vindicandamque seculi principibus potestatem in matrimonia, praesertim circa ius statuentium impedimentorum dirimentium, principio statuit, matrimonium esse contractum mere humanum, ac propterea ad iurisdictionem dumtaxat civilem pertinere, atque ab Ecclesia nullatenus pendere; idque etiam in hypothesi quod coniugium sit sacramentum. « Cum, ut ait, supernaturalis haec conditio » et ratio sacramenti superveniat matrimonio iam plene et perfecte in esse civilis contractus constituto (1). »

Eidem distinctioni ob eandem rationem instituit Ioannes Lanojus, doctor Parisiensis. Siquidem et ipse scribit: « Spirituales potestatem ab seculari pendere quoad naturam civilis contractus matrimonii, cui iam legitime facto divinitus accedat ratio sacramenti; secularem potestatem a spirituali pendere quoad ministerium sacramenti matrimonii, qua sacramentum est; hanc mutuam civilis et spiritualis potestatis subordinationem traditam fuisse a Gelasio et Nicolao pontificibus; impedimentum matrimonium dirimens ex se, suoque genere esse civile, non spirituale; seculares principes impedimenta matrimonium dirimentia statuere posse, secluso sacerdotalis ordinis consensu, qui secularium principum legibus obediendi necessitatem addat; quasi leges illae ex se idoneam vim obli-

(1) Lib. III. et V. cap. II.

» gandi non haberent: sacerdotalem ordinem, seu sacram pontificum auctoritatem non posse sine consensu principum impedimenta dirimentia statuere (2). »

Eidem distinctioni, atque in eundem finem, inter contractum et sacramentum innixa turba est posteriorum canonistarum, et theologorum Aulicorum, qui sec. XVIII mediante et ad exitum vergente ius pene omne ecclesiasticum subverterunt. Invaluit haec doctrina ex eo potissimum tempore, quo legislatio Austriaca veluti principium assumpsit; contractum civilem anteriorem esse sacramento, quod illum consequitur, atque constituit sacramentum consistere haud posse, quin prius conditionibus omnibus a lege statutis contractus absolutus fuerit. Eidem principio insistens de reali distinctione inter contractum et sacramentum legislationem Austriacam hac in parte adoptavit legislatio Gallica sub Napoleone in eius codice.

Recentiores haud pauci ex eiusmodi scriptoribus tamquam exploratum inconcussumque principium pariter posuerunt, matrimonium esse contractum humanum, mereque civilem, variis in adiunctis solubilem, qui proprie per consensum mutuum contrahentium coram magistratu civili sit expressus, ipso parcho nonnisi vice civitatis fungente; sacram vero ceremoniam, ut vocant, quae a ministro Ecclesiae peragitur, benedictionisque nuptialis nomine venit, ad matrimonialis contractus valorem minime requiri, etiam ubi publicatum fuerit Tridentinum decretum; sed post matrimonium iam valide contractum a coniugibus pro lubitu adhiberi, aut omitti posse (3).

Scilicet fatalis haec distinctio, qua tantopere abusi sunt quotquot ecclesiasticae potestati bellum intulerunt, ea est, quae arma praebuit validissima ad doctrinam catholicam labefactandam. Ea denique est, quam his fere diebus exsuscitavit in eundem

(2) *De regia in matrimonio potestate* an. 1674. ed. Colon. Allobrog. 1754. tomi I. Par. II. cap. IV. n. 5. pag. 749 seqq.

(3) Cf. Roskovány *De matrimonio* tom. I. a §. 4. ad 15. ubi erudite istorum omnium singillatim nomina ac opera recenset.

finem regius Taurinensis professor Io. Nepomucenus Nuytz , cuius opera proscripsit damnavitque pontifex Pius IX.

Ne igitur exitialis eiusmodi doctrina plures inficiat , praecedanturque uno ictu corollaria , quae ecclesiasticae potestatis ac Sedis apostolicae osiores intulerunt , eam adoriri atque evertere assumpsimus , ostendendo , quam falsa sit illa distinctio inter contractum et sacramentum in coniugiis christianis. Idque efficiemus tum ipsa inspecta rei natura , tum spectato antiquitatis sensu , tum denique expensa Ecclesiae catholicae sentiendi agentique ratione.

Ac primo inspecta rei natura : quando quidem ex demonstratis in superiore tractatione de sacramenti matrimonii ministro , is non alius agnosci potest quam contrahens , dum suum praebet consensum et quidem vicissim ; sed per huiusmodi consensum fit uno eodemque actu contractus et sacramentum ; nam tunc minister pronunciat formam super legitimam materiam , quae constituitur ex alterius contrahentis corpore ; ergo distingui nequit tamquam res a re contractus ratio a ratione sacramenti , et tamquam *entitas* ab *entitate* in connubiis christianis.

Rursum : id fit sacramentum , quod ex Christi institutione , et declaratione Apostoli Ephes. V. auctum est gratia , ac signum prae se fert coniunctionis Christi eiusdem cum Ecclesia sua ; atqui hoc non est nisi ipse contractus seu coniugalis unio a Deo ipso in paradiso inter protoparentes instituta. Etenim Matth. XIX. 4 seqq. dixit Christus Pharisaeis : « Qui fecit » hominem ab initio masculum et foeminam fecit eos , et dixit : » propter hoc dimittet homo patrem et matrem , et adhaerebit » uxori suae , et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt » duo , sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit , homo non separet ; » et Apostolus I. c. v. 30 seqq. scribit : « Propter hoc » relinquet homo patrem et matrem suam , et adhaerebit uxori » suae , et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum » est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia. » In utroque autem textu sermo est de unione coniugali primorum parentum ; cum igitur haec unio , cui intrinseca est representatio unionis

Christi cum Ecclesia (futuræ quidem quoad protoparentes , iam peractæ autem quoad nos) , facta fuerit signum efficax gratiæ seu sacramentum inter christianos , necessario consequitur non aliud esse contractum , aliud vero sacramentum in christianorum coniugiis , sed esse ipsum contractum gratia auctum et praeditum per Christum ; seu quod idem est , consequitur in christianorum coniugali foedere , inseparabilem prorsus esse rationem contractus et sacramenti , seu unum idemque esse contractum et sacramentum.

Insuper : illud ipsum matrimonium factum est sacramentum a Christo , quod Deus constituit *ab initio*. Iam vero illud matrimonium non aliud fuit nisi ipsa protoparentum maritalis coniunctio referens futuram Christi cum Ecclesia coniunctionem ; ergo in hac maritali coniunctione ratio consistit sacramenti a Christo instituti ; atque idcirco eadem est utriusque , contractus nempe coniugalis et sacramenti , ratio.

Praeterea illud ipsum per Christum factum est signum *efficax* gratiæ , seu proprie sacramentum novae legis , quod ante eius adventum erat simplex signum *figurativum* , uti scholae loquuntur , unionis Christi cum Ecclesia sua ; atque hac de causa passim a Patribus latiori quodam sensu dicta sunt sacramenta veterum connubia , non solum Hebraeorum , verum et ipsorum Ethnicorum , quatenus , ut diximus , inhaerens est hoc signum ipsi maritali coniunctioni (4). Porro hoc non est , nec esse potest nisi ipse contractus , quo fit eiusmodi coniugalis

(4) Atque huc referuntur , ut postea videbimus , textus illi omnes , quos improbo labore congressit Launoïus ad paradoxum suum evincendum in cit. op. *De regia* , etc. Quod opus cum impugnasset Lhuillierius , doctor Sorbonicus , in *Observationibus ad Launoïi librum* , atque Galesius , episcopus Aversanus , in tractatu cui titulus : *Ecclesiastica in matrimonium potestas* , Romae 1676. Launoïus amicis suis saepe testatus est librum illum scripsisse invitum et contra animi sui sententiam , iussu superiorum , ut refert Ancillonius in *Miscellaneis criticis* tom. II. pag. 350. Galesio tamen ipse opposuit librum eandem sententiam propugnantem acerrime , qui inscribitur : *Contentorum in Galesii ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum index*. Paris 1677.

coniunctio; ergo contractus coniugalis identificatur cum sacramento, quod non est nisi signum unionis Christi cum Ecclesia ipsi connubiali unioni intrinsecum et inseparabile ab ipso signo, immo est illud per quod signum exurgit. Unicum, quod interponitur, discrimen inter coniugium Adae atque posterorum usque ad Christum est, quod illud fuerit purum signum absque gratiae connexionione, ac propterea sacramentum improprie et lato sensu; connubium vero christianorum est illud ipsum signum, sed efficax gratiae, adeoque sacramentum presse sumptum. Cum igitur destrui non possit ratio sacramenti, quin destruat ipse contractus, quo fit unio coniugalis, patet, non posse in coniugiis fidelium distingui seu dispesci tamquam rem a re rationem contractus a ratione sacramenti, et viceversa: siquidem, ut diximus, identificantur.

Accedit demum ratio petita ex iis ipsis quotidianis civilibus actis, quae in omnium oculos incurrunt. Passim quippe homines inter se convenire solent ac pacisci de aliqua re; haec tamen conventio, aut pactum tum vere ac solum vim obtinet, cum per publicum actum, ac solemnitates a lege praescriptas communitum fuerit. Hoc in casu, profecto illa solemnitas nihil ponit in re, contractum tamen seu pactum perficit, ita ut sine illa, nondum contractus effectus censeatur. Non nisi absurde quis distingueret, tamquam duas res atque duas entitates, solemnitatem et contractum, cum solemnitas illa sit, per quam contractus existit ac valorem obtinet. Id porro est, quod in fidelium coniugio contingit; siquidem mutuus consensus, qui interiori voluntatem patefacit, ille est per quem contractus et sacramentum exurgit, seu est contractus, qui induit qualitatem sacramenti ex Christi voluntate, qui contractum, dum fit, seu in actu ipso quo fit, sanctificat gratia sua.

Alia plura possem ejusmodi argumenta urgere, quae in idem recidunt (5). Ne tamen diutius rem protraham, me verto ad alias propositas probationes enucleandas.

(5) Cf. card. Gerdil in egregio *Trattato del matrimonio. Discorso preliminare*, in quo hanc ipsam doctrinam mirifice ac fuse evolvit. Opp. ed. Rom. 1809 tom. XV.

Secundo igitur hanc in sententiam universam conspirare antiquitatem haud difficile evincitur. Etenim exploratum est Patres veteres distinctionem inter contractum et sacramentum in coniugiis christianis penitus ignorasse, nec unius quidem testimonium, quo eam vel leviter insinuasse videatur, adduci ex iis posse. Quamvis vero hoc non sit nisi argumentum negativum, attamen cum nihil positivi ei adversetur, magni profecto ponderis est censendum.

Neque desunt argumenta, eaque validissima ex veteribus ducta, quae nostram adstruant doctrinam. Siquidem hanc doctrinam adstruit eorum sentiendi atque agendi ratio, respectu illorum coniugiorum, quae fideles inter se occulte, ac in scia Ecclesia celebrabant. Haec quippe coniugia quamvis perpetuo maiores insectati sint ac detestati tamquam illicita, nihilo tamen secius, quemadmodum ostendimus, ea uti vera ac rata habuerunt, ita ut nunquam tribuerint ita inter se copulatis nova inire coniugia, aut eos ad separationem compulerint. Ex altera vero parte constat, veteres non aliud agnovisse matrimonium, praeter illud, quod in Ecclesia ut veri nominis sacramentum admittebatur. Ex quo patet, eos uti sacramentum admisisse coniugium clandestinum, in quo idem est contractus ac sacramentum, cum nulla in eo intervenerit Ecclesiae seu ministrorum ejus actio.

Id ipsum confirmatur ex eorum sollicitudine, qui cavebant, ne tales occultae coniunctiones fierent; exinde tot constitutiones et canones prodierunt ad eas vetandas; exinde etiam tantum ipsorum studium in efferendis benedictionis sacerdotalis fructibus, in augendo exteriori nuptiarum ritu et apparatu, ut ita magis fideles allicerent ad hoc suscipiendum cum uberiori fructu sacramentum ob debitam erga Ecclesiam obedientiam, ac si secus facerent, etsi sacramentum susciperent, eiusdem tamen gratia destituerentur.

Sensus praeterea antiquitatis ecclesiasticae hac super re clarius adhuc patet ex Patrum agendi ratione circa secundas ac posteriores nuptias defuncto priori coniuge. Nunquam ipsi affirmarunt, novas has nuptias verum non esse coniugii sacramen-

tum. Verum cum eas minus probarent ob quamdam incontinentiae labem, quam ita contrahentibus sibi videre visi sunt, has nuptias, ut suo loco vidimus, et coronatione et benedictione privarunt, etsi coram Ecclesia celebrarentur. Sicque ostenderunt sacramentum per contractum confici.

Ut patet, argumenta illa omnia, quibus ex antiquitate ostendimus contrahentes creditos sacramenti matrimonii ministros, eadem sunt, quae evincunt, maiores nostros ratum fixumque habuisse unam eandemque rem esse contractum et sacramentum in christianorum nuptiali foedere; sive hae nuptiae ornarentur, sive destituerentur exteriori rituum forma et apparatu.

Iuverit nunc aliud argumentum adiicere quo magis antiquitatis sensus innotescat ad rem nostram conficiendam. Hoc vero desumimus ex testimoniis illorum Patrum, quae, ut innuimus, magno numero protulit Launoius, quibus ostendat veteres nomen ac dignitatem sacramenti in coniugiis veteris testamenti agnovisse. Tales sunt praeter recentiores Tertullianus, S. Hieronymus, S. Augustinus, S. Leo M., Hinemarus Remensis, etc. (6). Nos ultro id damus Launoio, dummodo in germano sensu, quo a Patribus sacramenti dignitate ac nomine veterum coniugia praedita esse dixerunt, intelligantur; videlicet ratione meri signi, aut significationis futurae Christi cum Ecclesia coniunctionis. Quo sensu interdum etiam iidem Patres vel in ipsis infidelium connubiis sacramenti dignitatem ac nomen admiserunt, non autem ea ratione, qua in nova lege matrimonium dicitur sacramentum, quatenus scilicet adnexam gratiam habet, seu signum efficax est gratiae, quod esset absurdum de ethnicorum coniugiis cogitare (7). Quo praeposito fundamento, sic

(6) In op. cit. pag. 710-716. Haec autem congeffit testimonia eum in finem, ut deinde inferret viros principes, prout in veteri lege, sic in nova usos fuisse ac etiamnum uti potestate constituendi impedimenta dirimentia, etiamsi nuptiae a Christo evectae fuerint ad dignitatem sacramenti.

(7) Atque hic observari volo hunc auctorem, qui se ubique criticum sagacissimum, immo et hypercriticum exhibet, tamen tum hoc loci, tum ubicumque agitur de paradoxis suis adversus Ecclesiae doctrinam persuadendis, absque delectu testimonia congerere solere.

itineri insisto. Certum est, Patres illum contractum, seu illum ipsum consensum, quo constituebatur contractus coniugalis inter fideles, vocasse sacramentum presse, ac veri nominis ad eum modum, quo latiori sensu sacramenta dixerunt coniugia, quae ante Christi adventum fiebant tum apud fideles tum apud infideles. Atqui in posterioribus his coniugiis Patres non distinxerunt sacramentum a contractu, sed hunc ipsum contractum sacramentum vocarunt ob ipsi inhaerentem significationem futurae Christi cum Ecclesia unionis; ergo neque ullam interposuerunt distinctionem inter contractum et sacramentum in coniugiis christianorum, sed hunc ipsum contractum appellarunt sacramentum, eo quod prae se ferat ratione sui signum efficax gratiae, atque unionis Christi cum Ecclesia.

Tertio demum catholicam Ecclesiam sua sentiendi et agendi ratione distinctionem contractum inter et sacramentum in fidelium, seu baptizatorum coniugiis excludere luculenter ostenditur ex concilii Tridentini doctrina. Nam concilium, sess. XXIV, uti superius vidimus, duo edixit, ac 1. Christum passione sua nobis promeruisse gratiam, quae naturalem amorem perficeret, et indissolubilem unitatem coniugii protoparentum ac posterorum confirmaret. 2. Per eiusmodi gratiam, qua sunt instructa coniugia christianorum, haec praestare connubiis veteribus tali gratia destitutis. Ex his proinde discimus, sacramentum matrimonii christiani nihil aliud esse quam contractum ipsum sanctificatum, dum per consensum verbis seu nutibus expressum eum contrahentes conficiunt. Sane, si sacramentum a contractu distingueretur, eique tamquam res ab eo distincta accederet, ut scite animadvertit card. Gerdilius, non dixisset concilium, Christum fecisse matrimonium sacramentum, sed fecisse sacramentum distinctum ad sanctificandum matrimonium, eidemque adiungendum (8).

Praeterea, ut apposite rem declarat Bellarminus, coniugii sacramentum duobus modis considerari potest. Uno modo quando fit, altero quando permanet postquam factum est. Est

(8) Loc. cit.

enim matrimonium simile eucharistiae, quae non solum dum fit, sed etiam dum permanet, sacramentum est. Dum enim coniuges vivunt, semper eorum societas sacramentum est Christi et Ecclesiae. Nam, ut ipse continuat, negari non potest ipsos coniuges simul cohabitantes, sive externam coniugum societatem et coniunctionem, quae materiale est symbolum externum Christi et Ecclesiae indissolubilem coniunctionem referens, quemadmodum in sacramento eucharistiae, consecratione peracta, remanent species consecratae, quae sunt symbolum sensibile atque externum interni alimenti spiritualis (9). Iam vero, si sacramentum coniugii consisteret, aut requireretur in re aliqua a coniugali unione distincta, transacta semel illa qualicumque ceremonia, in qua iuxta adversarios consisteret totius sacramenti ratio, nihil sacramentale in illa unione perseveraret, quae facta fuisset per contractum penitus a sacramento distinctum, atque seiunctum, et in quem, ut contenditur, nullum influxum sacramentum exercet, utpote quod consisteret tantum in *actu transeunte*, non autem in statu *permanente*. Quocirca permaneret in statu suo et conditione contractus mere naturalis atque civilis, secus ac christiani conubii natura ex dictis postulet. Quod profecto nemo catholicorum dicet.

At praestat id ipsum adversariorum agendi ratione firmiter constitui. Cum enim Nuytz urgere realem eiusmodi distinctionem inter contractum et sacramentum in coniugiis christianorum sibi proposuisset, ita ut ratio sacramenti accedat tamquam ab extrinseco ad consensum, negavit Christum evexisse matrimonium ad dignitatem sacramenti (10). Porro hic auctor non negavit, matrimonium unum esse ex septem Ecclesiae sacramentis a Christo institutis, quod haeticum esset, sed eo sensu inficiatus est, Christum evexisse matrimonium ad dignitatem sacramenti, quatenus contractum ipsum naturalem seu civilem fecerit sacramentum, ei vim tribuens producendae

(9) *De matr.* cap. VI.

(10) Eius propositiones a Pio IX. notatas superius dedimus.

gratiae contrahentibus in actu ipso, et per actum contrahendi, ut deinde argumentaretur, rationem sacramenti ipsi contractui in esse suo iam constituto per benedictionem sacerdotis accedere, et sic alterum ab altero distingueret. Et reipsa ex hoc principio Nuytz hoc tamquam corollarium deduxit, adiciens « sacramentum non esse nisi quid contractui accessorium, ab » eoque separabile (11). » Quae tamen doctrina *falsa* declarata est a summo Pontifice, atque ut talis damnata.

Demum cum Ecclesia nunquam coegerit, aut cogat ad sese deinceps saltem communiendos benedictione sacerdotali eos, qui quacumque ex causa illicite contrahentes eam non receperint, ex. gr. eos, qui, parochi reluctantante, aut ubi indulgetur ad valorem nuptiarum in coniugiis mixtis coram ministro acatholico, contraxerunt, luculenter ostendit, se invectam hanc distinctionem inter contractum et sacramentum plane non agnoscere. Hac enim in hypothese iuxta adversarios nubentes non recepissent sacramentum, adeoque etsi eos coniugii ita illicite inter se initi poeniteret, deberent tamen in perpetuum gratia sacramentali ipsis adeo necessaria carere; quod quidem pietissima mater Ecclesia nunquam in filiis suis pateretur. Si proinde Ecclesia eis denegat benedictionem, nec eos cogit ad eam sibi comparandam, ideo est, quod ipsa pro certo habet sic contrahentes vere, licet indigne, sacramentum suscepisse, sublato autem obice, quo impediti sunt quominus fructum seu effectum sacramenti susciperent, nempe vim sacramenti, quae reviviscit, sacramento iugiter perseverante, prout exposuit Bellarminus.

Igitur spectata rei natura, antiquitatis sensu inspecto, Ecclesiaeque sentiendi et agendi ratione expensa, concludamus necesse est, in coniugiis christianorum inseparabilem plane esse rationem contractus et sacramenti; atque idcirco evanescant oportet cuncta exitialia consectaria, quae unice huic separabilitati et distinctioni innituntur, et ex ea profluunt.

Contra vero ex vindicata doctrina hac de inseparabilitate, pronum est corollarium inferre, quod in ipsa huius arti-

(11) Cf. *Damnatio et prohibitio* etc. loc. cit.

culi inscriptione enunciavimus, nimirum in matrimonio fidelium, ubi non habetur sacramentum, neque contractum legitimum haberi.

Nam si in connubiis christianis, celebrato matrimonio, nulla superest distinctio realis inter contractum et sacramentum, adeo ut sacramentum et contractus sint unum idemque, omnino sequitur ibi non haberi contractum legitimum seu validum, ubi non habetur sacramentum. Hinc fere supervacaneum videri posset pluribus adeo conspicuam veritatem adstruere.

Quoniam tamen qui novitatibus student, nunquam desinunt perniciosam doctrinam obtrudere, iuxta quam, etiamsi in coniugiis christianis quacumque de causa non habeatur sacramentum, teneat nihilominus matrimonium in ratione contractus legitimi, operae pretium esse ducimus, ipsis hoc etiam effugium praeripere. Quod quidem facile fit tum ex intima rei natura, tum ex doctrina Ecclesiae, tum denique ex analogia cum sacramentis reliquis.

Sane natura ipsa rei, qua de agitur, exposcit, ut nullus agnosci debeat legitimus seu validus contractus inter nubentes, ubi non habetur quacumque ex causa sacramentum, si sacramentum matrimonii nil aliud sit quam contractus legitimus sub debitis conditionibus celebratus: atqui ex dictis eiusmodi est matrimonii sacramentum: ergo, si non habetur sacramentum, neque contractus habetur. Quando proinde sacramentum non fit, ideo est, quia factus non est contractus legitimus; alioquin iam esset sacramentum: ergo spectata intima natura rei, haberi nequit contractus ubi non habetur sacramentum.

Rursum: sacramentum speciatim consistit, seu nequit concipi quod hinc quidem sit, illinc non sit sacramentum, seu ex parte sit, ex parte vero non sit; sacramentum enim aut integrum sit oportet ac perfectum in sua, quam vocant, formali ratione, aut nullum est omnino. Porro materia proxima sacramenti matrimonii est contractus dum fit, cuius materia remota sunt corpora, materia proxima traditio corporum, for-

ma acceptatio; *Ego te accipio in meam*; igitur prior actus, qui contractus fieri incipit, est materia proxima, forma secundus actus, quo contractus completur, quae est illud *verbum quod accedens ad elementum facit sacramentum*. In omni enim contractu adest seu intervenit traditio, vel concessio, et acceptatio iuris. Ideo diximus materiam sacramenti matrimonii esse contractum *dum fit*, seu in actu quo et per quem fit. Nempe, quod in idem recidit: aut habetur sacramentum et habetur contractus, aut non habetur sacramentum, nec habetur contractus, ex quo exurgit sacramentum, seu non est contractus ille formalis qualis requiritur ad sacramentum.

Si consulamus vero Ecclesiae doctrinam, eo magis haec veritas confirmabitur. Etenim eo ipso quod Ecclesia docet, causam efficientem matrimonii, ut loquitur Eugenius IV. in decreto pro Armenis, regulariter esse mutuam consensum per verba de praesenti expressum, patefacit, non posse haberi sacramentum sine contractu, et vicissim nullum haberi contractum ubi non est sacramentum, cum matrimonium sit ipse legitimus contractus, qui gratia instruitur.

Quod expendens Van-Espen, auctor profecto adversariis non suspectus, scribit: « Causa igitur efficiens et perficiens » matrimonium est mutuus contrahentium consensus, et sicut » sponsalia de futuro contrahuntur solo consensu in nuptias » futuras, ita matrimonium per consensum de praesenti in » nuptias perficitur iuxta regulam iuris: *nuptias non concu-* » *bitus sed consensus facit*. Unde pontifex (Innocentius III.) » in cap. 23. X. *De sponsalibus*, tamquam indubitatum fun- » damentum assumit, quod *sufficiat ad matrimonium solus* » *consensus illorum, de quorum, quarumque coniunctionibus* » *agitur* (12). » Agi vero de matrimonio prout sacramentum est, constat ex iis, quae idem auctor numeris praecedentibus exposuit circa discrimen inter infidelium et fidelium coniugium,

(12) *Ius eccles. univ.* par. II. tit. XII. cap. IV. n. 7.

quod illud quidem sit *verum*, sed *non ratum*, istud praeterea sit etiam *ratum* et sacramentum, dicens. n. 3. « Aliud est matrimonium ratum, idest, ab Ecclesia approbatum, quod inter Christi fideles legitime contrahitur.... Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est *ratum*: inter fideles autem verum et *ratum* existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit *coniugii sacramentum*, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. » Deinde explicat accurate quid veniat in Eugenii decreto sub verbo *regulariter*, scribens: « Nullatenus sic intelligendum, quasi aliquando alia esset causa efficiens matrimonii, quam *mutuus consensus*, sed quod is consensus non sit exprimendus *per verba*, ideoque vocula *regulariter* non refertur ad mutuum consensum, sed refertur ad consensum *per verba* de praesenti expressum. »

Eodem tendit doctrina concilii Tridentini, ex qua constat, concilium matrimonia clandestina irritasse non solum prout sacramenta, sed prout sunt contractus, imo directe irritum fecisse ac illegitimum consensum clanculum contrahentium, quos ad contrahendum reddidit ineptos, ut sic irritum faceret contractum adeoque et sacramentum. Persuasum igitur habuit concilium, ubi nullum est sacramentum coniugii, nullum pariter esse contractum, ex quo sacramentum enascitur (13). Et sane satis est verba expendere decreti, ut mens concilii

(13) Licet ex dictis contractus et sacramentum in coniugio christiano unum revera sint, seu, ut aiunt, *identificentur*, ratione tamen seu logice prius est contractus quam sacramentum; concilium porro reddens coniuges non idoneos ad contrahendum, hoc ipso irritum facit eorum contractum, adeoque et sacramentum impedit, quod ex illo exurgeret.

Apposite Bellarminus loc. cit. cap. V. scribit: « Materia sacramenti huius non est coniunctio viri ac mulieris cujuscumque, sed coniunctio *legitimarum personarum*.... Quae sint autem legitimae personae Christus non definiit, sed praesupposito contractu humano inter legitimas personas, eam coniunctionem evexit ipse ad sacramenti dignitatem; Ecclesia igitur determinat, quae sint *legitimae personae*, et eo modo materiam et fundamentum praeparat sacramento matrimonii. »

patefiat: « Qui aliter, statuit concilium, quam praesente » parrocho, vel alio sacerdote de ipsius parrochi seu ordinarii » licentia, et duobus vel tribus testibus, matrimonium contra- » here attentabunt, eos sancta synodus ad *contrahendum om- » nino inhabiles reddit*, et *huiusmodi contractus irritos esse de- » cernit*, prout eos praesenti decreto irritos facit et annul- » lat (14). »

Ex alio praeterea fonte Ecclesiae doctrina hac super re innotescit, scilicet ex ratione signi prout indicat unionem Christi cum Ecclesia, quod inest ipsi contractui. In tantum enim matrimonium christifidelium est sacramentum, in quantum est signum practicum coniunctionis Christi et Ecclesiae, et sub hoc respectu gratiam legitime nubentibus confert. Iam vero eiusmodi signum est contractus per consensum verbis, aut signis elicatum, et quidem inter legitimas personas ac sub debitis conditionibus. Si proinde non habetur sacramentum, ideo est, quia deest contractus; nam si adesset legitimus contractus, hoc ipso haberetur sacramentum; ergo minime possibile est, ut habeatur contractus, ubi non est sacramentum.

Eadem Ecclesiae sentiendi ratio innotescit ex modo, quo ipsa se gerit quoties in christianorum coniugiis non intervenit sacramentum, cum nempe aliquo ex capite evenit, ut sacramentum non habeatur. Siquidem ipsa illico ut inuptos spectat eos, qui ita contraxerunt, atque aut separat ab invicem, aut eos habet ut fornicarios. Cur vero ita se gerit, licet materialem, aut civilem inter se conventionem fecerint, nisi quia ipsa pro certo habet, nullum adesse formalem ac presse dictum contractum? Idque sine ulla exceptione; porro nulla esset ratio sic agendi, si Ecclesia existimaret posse haberi legitimum contractum formalem ac validum, qui non sit sacramentum. Hac enim in hypothese ad summum coniuges privarentur gratia tantum sacramentali, vel peccarent ita contrahentes contra Ecclesiae praeceptum, sed contractus in suo robore per-

(14) Sess. XXIV. decret. *De reform. matr. cap. I.*

maneret, ac illi vere coniuges essent. Attamen Ecclesia uti nullas constanter habuit et habet eiusmodi coniunctiones. Argumento igitur ineluctabili est, non subsistere contractum, si non interveniat sacramentum, seu verius qui non sit sacramentum.

Idem apertissime colligitur ex Allocutione, quam Pius IX. habuit ad Patres cardinales die 27. Septemb. 1852. in qua contra legem de matrimonio civili in Neo-Granatensi republica propositam, ita Catholicae Ecclesiae doctrinam exposuit: « Nihil dicimus de alio illo decreto, quo matrimonii sacramenti mysterio, dignitate, sanctitate omnino despecta, eiusque institutione, et natura prorsus ignorata, et eversa, » atque Ecclesiae in sacramentum idem potestate penitus spre- » ta, proponebatur iuxta iam damnatos haeticorum errores, » atque adversus catholicae Ecclesiae doctrinam, ut matrimo- » nium tamquam civilis *tantum* contractus haberetur, et in » variis casibus divortium proprie dictum sanciretur, omnes- » que matrimoniales causae ad laica deferrentur tribunalia, » et ab illis iudicarentur; cum nemo ex catholicis ignoret, » aut ignorare possit, matrimonium esse vere, et proprie » unum ex septem evangelicae legis sacramentis a Christo » Domino institutum, ac propterea *inter fideles matrimonium » dari non posse, quin uno eodemque tempore sit sacramen- » tum*, atque idcirco quamlibet aliam inter christianos viri et » mulieris, *praeter sacramentum*, coniunctionem, cuiuscum- » que etiam civilis legis vi factam, nihil aliud esse, nisi *turpem » atque excitationem concubinatum* ab Ecclesia tantopere damna- » tum, ac proinde a coniugali foedere sacramentum separari » *nunquam* posse, et omnino spectare ad Ecclesiae potestatem » ea omnia decernere, quae ad idem matrimonium quovis » modo possunt pertinere (15). » Quibus praeclarissimis verbis dum absolutissima traditur doctrina Ecclesiae catholicae de matrimonio, simul Cani eiusque fautorum ac patronorum senten-

(15) Cf. Pii IX, *Pontificis maximi, Acta* part. I. pag. 592 seq.

tia reprobatur (16), ac doctrina, quam in hoc articulo probandam suscepimus, diserte asseritur.

Reliquum est ad absolvendum hoc argumentum, ut conferamus sacramentum hoc nostrum connubii christiani cum sacramentis reliquis, ut ex istorum analogia veritatem eruamus enunciatae doctrinae.

Porro exploratum est, cum agitur de materia sacramentorum proxima, cuiusmodi est contractus in sacramento matrimonii in sensu exposito, quod si aliquo vitio ea laboret substantiali, ut aiunt, hoc ipso non exurgat seu non conficiatur sacramentum; aut si agitur de sacramentis permanentibus, uti eucharistia, corruptis speciebus, sacramentum esse desinit corporis et sanguinis Domini. Itaque, quemadmodum cessante idonea materia, desinit esse sacramentum, ita, cessante sacramento, materia idonea cesset, aut cessasse necesse est. Ut hanc doctrinam casu, quem prae manibus habemus, coniungamus, si quacumque ex causa contingat, ut aut non fiat sacramentum, aut si factum sit, cesset sacramenti ratio, materia amplius non subsistit; si in matrimonio, aut ex defectu consensus, aut ex defectu alicuius conditionis, personae idoneae non sint ad legitime contrahendum, nec efficitur sacramentum, neque ullo modo contractus habetur.

Itaque sive intimam rei naturam, sive Ecclesiae doctrinam, sive demum analogiam spectemus sacramenti matrimonii cum sacramentis reliquis, concludamus oportet, in matrimonio christiano contractum legitimum non haberi, ubi non habetur sacramentum: adeo inseparabiles sunt ratio contractus et ratio sacramenti!

(16) Ex his iterum patet, sententiam Cani illam *probabilitatem* amisisse, quam Bened. XIV, ut privatus doctor, in cit. opere *De synodo*, eam habere scripserat, ut constat ex doctrina Pii VI. in litteris ad episc. Motulensem die 16. Sept. 1788. et in aliis datis ab eodem pontifice ad Carolum, episcop. Agriensem (sub ditione Austriaca) die 11. Iulii 1789. Item ex doctrina Pii VIII. et Gregorii XVI. in negotio de matrimoniis mixtis cum rege Borussiae, ac tandem clarius adhuc ex doctrina Pii IX. quam hic et alibi retulimus.